

**ХРОНИКА ПОВОДОМ НАУЧНОГ СКУПА
„ЕТНОС, РЕЛИГИЈА И ИДЕНТИТЕТ:
НАУЧНИ СКУП У ЧАСТ ДУШАНА БАНДИЋА“,
ОДРЖАНОГ 11. И 12. АПРИЛА 2014. ГОДИНЕ
НА ФИЛОЗОФСКОМ ФАКУЛТЕТУ У БЕОГРАДУ**

Научни скуп „Етнос, религија и идентитет“ одржан је поводом десето-годишњице од смрти проф. др Душана Бандића, 11. и 12. априла 2014. године на Филозофском факултету у Београду, у организацији Одељења за етнологију и антропологију Филозофског факултета, и уз помоћ донације Телекома Србије. Превасходно замишљен као скуп чијим организовањем би се исказало поштовање и захвалност, али и испунио дуг наше струке према једном од њених најугледнијих представника у другој половини 20. века, одазив учесника и волонтера, живе дискусије након излагања, пријатна атмосфера и дружења, били су, за све нас, више од очекиваног током два дана трајања скупа. Преко тридесет излагача из земље и иностранства, и више од петнаест волонтера са основних и мастер студија Одељења за етнологију и антропологију, допринели су су томе да ова два дана протекну у најбољем расположењу. Сви који су учествовали дали су, на тај начин, допринос вредновању и обнављању интересовања за научни рад професора Бандића, и то мапирањем концепата, приступа и перспектива које је он кроз своја истраживања и текстове утемељио.

Како пише Лидија Радуловић, Душан Бандић је унео корените промене у проучавање религије у Србији и обогатио га у теоријском смислу; то се посебно односи на народну религију и народно православље.¹ Концепт народног православља, којем се посветио у својим истраживањима од 1990. године, представља сасвим нов приступ у проучавању религије у домаћој науци, будући да се бави рецепцијом и интерпретацијом порука православне цркве међу најширим слојевима становништва. На тај начин он успешно прониче у нивое религиозности који су у дотадашњим истраживањима остајали скривени. Својим стручним ангажовањем Душан Бандић је унапредио рад више институција, обављајући дужност директора Етнографског института САНУ (1983–1989), управника Одељења за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду у више мандата, председника Етнолошког друштва Србије и потпредседника Етнолошког друштва Југославије. По-

---

¹ Лидија Радуловић, О професору др Душану Бандићу – првом председнику Етнолошког друштва Србије, *Етнолошко-антрополошке свеске* 1 (12), 11–19, 2008.

кренуо је и уређивао часопис *Етнолошке свеске*. Добитник је Нолитове награде за књигу *Народна религија Срба у 100 појмова* (1991), која је значајно допринела промоцији етнологије, а етнолошке теме и појмове приближила широј читалачкој публици.²

Скуп је отворен 11. априла у подне, у свечаној сали „Драгослав Срејовић“, поздравним говором и уводном речју управника Одељења за етнологију и антропологију проф. др Бојана Жикића, затим проф. др Драгане Антонијевић и чланицама Организационог одбора скупа, др Лидије Радуловић и др Илдико Ердеи. Тематске целине око којих је организован рад скупа формулисане су на основу проблема, метода и тема које су чиниле окосницу научних интересовања и активности проф. др Душана Бандића. Излагања су, тако, била расподељена у седам сесија: Историја дисциплине у Србији и региону – континуитети и трансформације (модератор Иван Ковачевић), Народна религија, фолклор и митологија (модератор Маријана Белај), „Етнос“ и идентитет (модератор Саша Недељковић), Религија и политика (модератор Слободан Наумовић), Религија, свакодневни живот и социјални односи (модератор Илдико Ердеи), Црква, православље и народно православље (модератор Лидија Радуловић), Религијске теме у медијима и књижевности (модератор Драгана Антонијевић). У даљем тексту ће укратко бити представљена и набројена излагања, с посебним освртом на прве две сесије, будући да су најуже, тематски и идејно, повезане са делом Душана Бандића.

Осврћући се на научно дело Душана Бандића и развој српске етнологије / антропологије, прва сесија започета је излагањем Ивана Ковачевића „Душан Бандић – контекст, дело, значај“. Ковачевић објашњава време и контекст настанка Бандићевог интересовања за проучавање народне религије, будући да је током шездесетих и седамдесетих година то био један од фокуса српске антропологије – тада, још увек, традиционалне етнологије. Ковачевић се након тога усредредио на утицај и примену већих идејних и методолошких система у Бандићевим радовима – еволуционизам, функционализам и структурализам.³

Прву сесију употпунила су излагања о динамици истраживања религиозности и посебно феномена ходочашћа у хрватској етнографији (Маријана Белај), процесу настанка етнографског метода и конструисања етнографске грађе на основу анализа првих анкета у деветнаестовековној Србији (Никола Павковић), затим критичким посматрањем како национална политика у спрези са индивидуалним и колективним тежњама чланова академске заједнице утиче на конституисање науке и научну продукцију ЕИ САНУ у периоду од 1947. до 2000. године (Мирослава Лукић Крстановић). Такође, проматрањем књиге *Глуво доба* Добриле Братић, као једног директног про-

² Лидија Радуловић *н. д.*

³ Иван Ковачевић, Душан Бандић – контекст, дело, значај, *Етноантрополошки проблеми* 9 (1), 17–33, 2014.

извода методолошког заокрета у домаћој етнологији крајем осамдесетих, Мирослава Малешевић скреће пажњу на културни и политички контекст деведесетих, у којем мала група окупљена око Бандића и његових идејних сарадника и следбеника чини ону линију која је пошла изван тадашњег доминантног тренда национализма. Слободан Наумовић у свом излагању разматра логику решења три значајна проблема српске етнологије – Лазаревог избора царства небеског, вампира и славе – која је Душан Бандић понудио у другој половини осамдесетих година двадесетог века.

У другој сесији, излагања су била посвећена концепту народног православља, који је утемељио Бандић. На примерима македонског фолклора Љупчо Ристески је анализирао две категорије ритуалног тј. митолошког времена – сажетог и продуженог, које су значајне за разумевање ритуалних радњи приликом започињања или окончавања новог циклуса у аграрној култури, или приликом наглашавања акција у народним играма и песмама; критички осврт на појам „веровања“ у радовима Тихомира Ђорђевића даје Соња Жакула: у њега су згодно „потпадале“ најразличитије истраживачке теме и етнографски подаци с једне стране, а с друге, исти концепт, у извесном смислу, коришћен је како би се сопствена позиција научника утемељила на дистинкцији између ауторитета некога ко знање поседује, и популарног народског незнања односно сујеверја аграрне заједнице. Марко Стојановић предлаже основ за утемељење антропологије славе, називајући то „обичајно-религијско-друштвеним амалгамом практиковања славе“, у којем и лаици и стручњаци (научници) непрестано бивају и учесници и посматрачи: ова врста интроспективног увида омогућава да дубље размотримо вишеслојну улогу истраживача.

У преосталим сесијама излагања су била посвећена темама које могу бити сматране и изведеницама Бандићевих постулата: комплексна дијалектика етничитета и различитих облика религиозности; затим испреплетаност националних, јавних и других политика, с једне стране, и институционализованих, стварних и живљених религијских пракси, с друге стране; рецепције политичких порука на колективном нивоу и кроз процесе преобликовања државних (политичких) и верских празника; родни аспект и мушко-женски односи у савременом српском и хрватском друштву, на које и даље снажан утицај врше религијски чиниоци; православље као колективни идентитет односно као *differentia specifica* српства; однос између црквене и народне религиозности на примеру савремених ходочашћа; повлачење паралеле између митских бића из традиционалних култура и савремених пројекција митских бића из популарне културе; допринос Амина Малуфа савременом дијалогу, обрађивањем неких од значајних питања антропологије, компаративне друштвене историје и политичке историје религија; конструкција села као места страха у српској фантастичној прози; испољавање религиозности у ријалити шоу програму, односно везе између религиозности, друштвене и културне условљености модела понашања и комерцијализације медија у контексту постсоцијалистичких трансформација српског друштва.

С великом радошћу наглашавам да је скуп био изузетно посећен: учествовали су научници и научнице из земље и региона, одазив студената и волонтера је био за сваку похвалу, повратне реакције које су уследиле након завршетка скупа биле су изузетно позитивне. На самим сесијама дискусије су биле живе, а отворена су и нека нова питања. Крајем године објављен је зборник радова са скупа, тако да се нека излагања могу пронаћи у интегралном или проширеном обиму. Ипак, најважније је следеће: показало се да сећање на научнике који су утабили пут десетинама генерација и којима српска антропологија данас дугује своју иновативност и разноврсност тема, не само да не бледи, већ се чува, негује и унапређује као богато културно наслеђе.

Невена Милановић